

ЗВУЧАТЬ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

Борис СПИСАРЕНКО

Той відтинок часу, який вкладається у партитури Національного оркестру народних інструментів України, є мовби прозорим джерелом оживлення музичного образу нашої країни, і ми певні — без нього історія національної музичної культури не була б правдивою...

В цьому пересвідчуємося, заглиблюючись у книгу “Музичні війни або талан Віктора Гуцала”, автором якої є Богдан Жолдак (Київ: Музична криниця. — 2004. — 412 с). Вийшла вона у світ до шістдесятріччя від дня народження Віктора Гуцала — лауреата Національної Шевченківської премії, подвижника української музичної культури, найяскравішою зіркою з відзнак і високих титулів у “табелі про ранги” якого, як на мене, є подарований українському народові в роки національного безправ’я “Запорізький марш”, переданий від незрячого кобзаря Євгена Адамцевича в аранжуванні Віктора Гуцала Київським оркестром народних інструментів... Але про цю перлину згадаємо далі.

Автор книги, знаний стиліст, “нестандартно мислячий” письменник і культуролог Богдан Жолдак, обрав для розповіді про непересічну особистість чи не найефективніший стиль збереження достовірності думки головного героя — дбайливо передавши слово Віктора Гуцала. З автобіографічними розповідями цього нескореного таланту, цього віртуоза національної автентичної “оркестрової пекторалі” у ваш світ увіходить диво самоідентифікації україніки!

Судіть самі: проста селянська родина, трударі — мудрий батько й *мати-героїня* зберегли у пеклі воєнно-голодоморо-колоніального лихоліття когорту дітей, суцвіття, з якого постав наділений чаром материнської й батьківської пісні хлопчисько, закоханий у рідне національно-музичне єство нашого духу. Так було велено долею, і припис її юний музикант-“народник”, майбутній знаний маестро, виконав з честю! Вже школярем здібний учень знаної 1-ї Музичної школи у Львові, в якій навчалися Богодар Которович, Олег Крива, Богдан Янівський та інші значні постаті музичного овиду, стає музикантом-дом-

ристом у професійному оркестрі... Цьому, безперечно, сприяло успішне навчання в талановитих педагогів.

Неможливо переповісти свої враження від документально зафіксованих у книзі мистецьких бувальщин, зустрічей пана Віктора зі славетними особистостями, як-от сторінок творчої співпраці Національного оркестру народних інструментів з народними артистами Анатолієм Солов’яненком, Дмитром Гнатюком, Марією Стеф’юк та ще багатьма. Надто ж із Яковом Орловим, Сергієм Козаком, Олександром Чумаком — “творцями” Музично-хорового товариства, яке стало в кінці шістдесятих справжнім вулканом пробудження національного менталітету. Адже, пригадаймо, тоді на вулицю Пушкінську, 32, до Товариства, до його музею українських народних інструментів, де були зібрані раритети геніальних безіменних майстрів, та й до видавництва “Музична Україна”, розташованого тут-таки, йшли всі, хто повірив у безкарність нашого національного відродження та не так сталося, як гадалося!.. І Сергієві Козаку, і Олександрові Чумаку, і Вікторові Гуцалу пильні васали московської метрополії на початку сімдесятих перекрыли кисень...

У розділі “Марш і марші” йдеться про створення Віктором Гуцалом оркестрової версії “Запорізького маршу”, почутого від згаданого бояна-кобзаря. Цей твір уперше виконано оркестром під орудою Якова Орлова в Київській опері. Мені ж запам’яталося виконання його в 1970-у, здається, році, у Колонному залі ім.Миколи Лисенка у Філармонії. Як чарівна флейта, заворожила всіх своїм закликком-вступом сурма, і — переповнений зал був настільки наелектризований маршем, цим шедевром козацького поступу, що чотири рази вибухав оваціями, викликаючи знову й знову “орловців” на “біс”. Бачили б ви, дорогі нащадки, як заметушилася добре знана нами рать “соглядатаїв”! Переполох докотився до місцевих цековських “верхів”, що возсідали на нинішній вулиці Банковій...

У книзі знаходимо гіркі зізнання п. Віктора — які приниження довелося зносити в

силових структурах, пояснюючи — що ото за січова пісня вчувається аналітикам у погонах, коли прокочується піднесена хвиля “Запорізького маршу”? Як сучасник тих подій, підтверджую: а таки звучить! І чують її перш за все ті, хто стоять по різні боки політичного брустверу. Одні — не відкриваючи обличчя, інші — з гордо піднятою головою, як, скажімо, Григорій Тютюнник. На конверті подарованої мені платівки з записом “Запорізького маршу” він своїм гарним почерком зазначив: “Борю! Від давніх-давен ця музика — наша!”...А в нещадності “пильновухих”, які чатували на найменший прояв національної свідомості, я мав нагоду пересвідчитися на собі, коли в 1989 році, 11-го квітня, провів перший у Палаці “Україна” концерт кобзарів, і львів’янин Остап Стахів кинув у переповнений зал з цієї просовіцької сцени січову пісню “Повіяв вітер степовий, Трава сі похилила, Впав в бою молодий стрілець, Дівчина затужила...”. На Фонд культури, від імені якого я організував це історичне свято кобзарства, посипалися грізні запитання з цековських кабінетів: чому і як до програми концерту потрапили січові стрільці? І що це за дезінформація про нашу дійсність чути в баладі Василя Литвина — “Народе мій, розорений, розбитий, Мов паралітик той на роздорозжжу...” На ранок мене терміново взялися перевиховувати, — пані Наталка Охмакевич, завідувачка відділу інформації у Фонді, ініціювала цю акцію. Аякже: дружина голови держтелерадіо по лінії телеслужб знала, що в ефір потрапили і стрільці, і народ-паралітик (не знала, що то з поеми “Мойсей”, яку написав Іван Франко ще до жовтневого шарварку...) Словом, стан керівників Музично-хорового товариства, “ощасливлених увагою” органів, легко зрозуміти, бо довелося нардепам Борисові Олійнику і Ростиславу Братуневі захищати мене перед цековськими ідеологами.

Віктор Гуцал з пієтетом розповідає про побратима — Олександра Чумака, педагога, письменника, організатора мистецького розвитку в Україні, і про філософа, письменника-фантаста Олесь Бердника. Через два десятиліття після розгрому Музично-хорового товариства Олександр Чумак очолює мистецький осередок — Українську Духовну

Республіку, яка “отаборилася” в безгоспних тоді будівлях колишньої спецстанови силовиків у провулку Горького. Мене Чумак запросив працювати відповідальним секретарем, завідувачем відділу культури. Ми роздобули кілька десятків бандур, які й досі прислужуються вихованцям Стрітівської вищої педагогічної школи кобзарського мистецтва. Олександр Чумак запросив на роботу в УДР і оркестр Віктора Гуцала, і “Київську камеру” Валерія Матюхіна, і тріо “Золоті ключі” — Ніну Матвієнко, Марічку Миколайчук, Валентину Ковальську...

Згадуючи про дворічну кобзарську студію, яка в Музично-хоровому товаристві підготувала славетних майстрів бандурного мистецтва, В. Гуцал зазначає, що вже одного імені — Віктора Лісовола, автора “візитівки” українців — його “Пісні козацького коша” на вірші В. Крищенка було б досить, щоб студія прославилася на всіх континентах... Зауважу, що тепер цей твір називається “Наливаймо, браття, кришталеві чаші”, і має світовий рейтинг. В УДР мені з О. Чумаком випало продовжити добру традицію, і ми створили кобзарську студію. З неї вийшло ряд обдаровань, серед яких бандурист Національної капели бандуристів Ярослав Чорногуз та інші.

Мені пам’ятний ще один виступ Віктора Гуцала з оркестром — на Хортиці. Туди, до Запоріжжя, Чумак спорядив мистецькі колективи УДР за кілька днів до ГКЧП, мовби передчував, де передовий край боротьби за українську національну ідею. “Запорізький марш” у Запоріжжі, перетвореному червоною пропагандою на відстійник шовінізму, справив ефект дев’ятого валу. Власті підмінювали на міському транспорті номерні знаки, щоб нащадки січових козаків не потрапили на Хортицю, на концерт Віктора Гуцала... Зачинили велике підприємство й дали робітникам відгул, аби вони не почули в живому виконанні “Запорізького маршу”...

Я переконаний, що книга Богдана Жолдака, також, до речі, активіста УДР — він завідував відділом кіномистецтва, коли кіностудія О. Чумака “Рось” випустила ряд українських кінофільмів — “Козаки йдуть”, “Вишневі ночі”, “Танго смерті” тощо — вже стала рідкісною не лише через обмежений

наклад, а й через її детективну гостросюжетну насиченість захоплюючою інформацією. А скільки тут професійних музичних тонкощів виконавства на різноманітних інструментах! Я вже не кажу про секрети аранжування, оркестрового звучання, про традиції трійстих музик, народних оркестрів, про українську обрядовість і роботу вокалістів над звуком і артикуляцією, про живу воду української криниці в селі Парутині, згаданій Геродотом, і відродженої в наш час...

І люди, люди, творчі особистості, велетні духу, державотворці засобами національної музичної культури. Книга про одного з них — Віктора Гуцала — є ровесницею Помаранчевої революції, певне ж, не випадково!

“Завдання у сфері поширення народної музики перед нашою державою, всім українським суспільством нині стоять фундаментальні. Створити в усіх початкових, середніх і

вищих учбових закладах новий гуманітарний курс навчання, такий, як історія і література. Видати такий підручник і до нього компакт-диск. Це курс українського народного мелосу”. Важко не погодитися з Прометеем вогненної диригентської палички, який віддає своє серце його величності Оркестру.

Прислухаймося до запитання-завдання Маєстро Віктора: “А чому б і не виступити нам, українцям, ініціаторами створення Всесвітньої асоціації оркестрів народних інструментів?... Головною її метою була б розбудова світової музичної культури, духовності, народних гуманістичних традицій.”

Віримо! Можемо. Зробимо, панове? І “девiзом” її нехай стане “Запорiзький марш” Адамцевича-Гуцала.

Київ

ПОДІЛЬСЬКІ ФОЛЬКЛОРИСТИ

Людмила ДОМАЧУК

Вінниччина фольклорна: Довідник / Упорядники А. М. Подолинний, Т. О. Цвігун. — Вінниця: Книга-Вега, 2004. — 104с.

Довідник “Вінниччина фольклорна” — одне з перших видань про збирачів фольклору, які народилися чи жили й працювали в краї. “Починаючи з дев’ятнадцятого сторіччя, — зазначають автори статей А. М. Подолинний і В. П. Сторожук, — усна народна творчість на Поділлі привертала увагу письменників, композиторів, педагогів, науковців. Її записували, досліджували, публікували і використовували у власних творах О. Стороженко, Марко Вовчок, С. Руданський, А. Свидницький, П. Ніщинський, В. Антонович, М. Старицький, А. Димінський, С. Тобілевич, С. Килимник, та багато інших відомих діячів української культури, освіти і

мистецтва”. У вступній статті автори також зауважують, що на перешкоді фольклорних досліджень стояли царський уряд, пізніше — дві світові війни, наслідки національно-визвольної боротьби, жорстокі репресії „перейменованої московської імперії”, голодомори. Внаслідок цього український фольклор і наука про нього розвивалися нерівномірно.

Усіх імен у виданні більше вісімдесяти, але, за словами авторів, їх могло бути більше. Кожна стаття містить коротку біографію та огляд наукової, збирацької діяльності, перелік основних праць, творів поданих персоналій, а також фотопортрет. Наприкінці видання подано коротку бібліографію праць про фольклористів, що значно підносить науковий рівень довідника.

У вступній статті вміщена інформація про фольклорні та фольклорно-етнографічні ан-